

Prof. Hana Červinková
Department of Anthropology
Maynooth University, Ireland

Oponentský posudek doktorské disertační práce Mgr. Heleny Kumperové

Skryté kurikulum v institucionální péči

napsané pod vedením Prof. dr hab. Bogusława Śliwerského

Předložená dizertační práce se zabývá problematikou péče o starší osoby z perspektivy skrytého kurikula totální instituce. Téma práce je společně vysoce aktuální s ohledem na demografické a společenské změny, které vytvářejí potřebu hledání nových přístupů v oblasti péče o seniory. Kromě vypracování obsáhlé teoretické a koncepční analýzy doktorandka uskutečnila unikátní kvalitativní výzkum v Senior Center Phoenix ve Spolkové republice Německo. Dizertační práce Heleny Kumperové představuje podnětný výzkumný projekt, jehož přínos vidím zejména ve velice dobře uchopeném etnografickém popisu prostředí německé pečovatelské instituce a koncepční analýze.

Dizertační práce Heleny Kumperové má 214 stran včetně rozsáhlé bibliografie, která obsahuje odkazy na literaturu v českém, polském, německém a anglickém jazyce. Mnohojazyčnost, aktuálnost a tematika použitých zdrojů svědčí o velice dobré orientaci doktorandky ve výzkumném problému a odborné literatuře. Napovídá také o tom, že doktorandka dokázala využít možností, které jí byly vytvořeny v rámci doktorského studia v oboru Pedagogika na Dolnoslezské univerzitě v Polsku a kvalitním vedením školitele, který je uznávaným odborníkem v oblasti pedagogiky v polské, českém a německém akademickém

prostoru. Doktorandka aplikovala tyto teoretické a koncepční poznatky při empirickém výzkumu, který realizovala v rámci svého pracovního působení v německé pečovatelské instituci. Mezinárodní dimenze dizertační práce je unikátní a rozhodně zaslouží uznání.

Práce je rozdělená na teoretickou a empirickou část. Doktorandka se nejprve zabývá klíčovými vědeckými obory a tradicemi ve zkoumání stáří v přírodních a sociálních vědách (gerontologie, geragogika, gerontopsychologie, gerontosociologie). První část uzavírá podle mého názoru velice vydařenou a zajímavou podkapitolou 6.1, ve které představuje teoretické a praktické modely péče. Domnívám se, že tato část by v případné budoucí publikaci měla být rozšířena a mohla by být jedním z hlavních rámců díla. V následující části se doktorandka věnuje teoretickým východiskům pro svůj výzkum a to zejména skrytému kurikulu (Bernfeld, Jackson, atd.) a divadelnímu představení (Goffman) jako rámcům pro analýzu institucionální péče o seniory. Ke skrytému kurikulu přistupuje jako k sociálnímu jevu, ale také jako k symbolické kultuře a k životě v pečovatelské instituci jako k představení, ve kterém se používají masky a převleky (uniformy), které působí jako nástroje moci a vlivu. Dále autorka používá za Lewinem teorii pole „jako životního prostoru jedince, kde se prolíná topologická psychologie s fyzikálním pojetím silového pole ... [které] je definováno způsobem, jakým člověk vnímá určitý podnět, závisí na vnitřní i vnější situaci, ale zároveň se člověk pohybuje v určitém životním prostoru, který obsahuje přitažlivé i odpudivé podněty, jež na ně působí.“ (str. 104). Tato část obsahuje některé skutečně dobře a až poeticky napsané pasáže, například: „Skryté kurikulum, jako osnova pro tkaní jemného předu, prostupuje pole, ve kterých se budeme pohybovat a na jejichž existenci budeme vynesemím nitky objevovat tkaninu (instituci), abychom mohli předestřít rám, v němž je utkáno.“ (str. 103).

Třetí část dizertační práce představuje metodologické základy výzkumu. Autorka jí otevírá diskusí na téma teoretických východisek současného zkoumání péče o stáří také v historickém kontextu. Trochu dále (str. 137) se znovu vrací k teoretickým východiskům. Tyto části jsou velice zajímavé a velice dobře napsané, ale domnívám se, že by měly být spojeny s již dříve představenými teoretickými východisky. Při čtení práce jsem si na tomto místě nebyla zcela jistá, která z mnoha teoretických východisek jsou pro autorku hlavní a proč se nacházejí na různých místech dizertace. Na str. 141 pak doktorandka představuje

společensko-institucionální kontext pro svůj výzkum, systém institucionální péče ve Spolkové republice Německo a vzdělávání ošetrovatelského personálu a poté vysvětluje důvod výběru výzkumného problému a sociální pole a podmínky zkoumané instituce.

Na tomto místě bych ráda vyzdvihla velice dobře zformulované cíle vědeckého výzkumu a výzkumných otázek (str. 134-135). Velice vhodný je také výběr etnografie jako metody empirického výzkumu. (Jako antropolog a pedagog nemohu na tomto místě nepodotknout, že Clifford Geertz, kterým se doktorandka inspirovala, nebyl sociologem, ale antropologem a etnografie v jeho podání nevyházela s principů chápající sociologie (str. 134), ale dlouhé tradice antropologie jako disciplíny pro kterou je etnografie základním metodologickým rámcem, způsobem nahlížení na sociokulturní realitu.)

Největším přínos dizertace Heleny Kumperové nacházíme podle mého názoru v poslední čtvrté části, ve které autorka představuje výsledky etnografického výzkumu. Hlas autorky je zcela unikátní a velice přesvědčivě podává atmosféru a realitu péče v instituci, ve které pracovala. Její popis je osobní, mikroskopický, interpretační - „zhuštěný“ (Geertz). Z popisu vychází najevo kontrast mezi oficiálním heslem instituce *Pflege mit Herz* coby humanistického ideálu péče o člověka a realitou života v totální instituci, která pohlcuje ty, kteří do ní přicházejí a živí už nikdy neopustí. Etnografická část práce je velice působivá a trochu lituji, že jí autorka přidělila pouze 27 stran na konci práce. Doporučovala bych v případě přípravy práci pro publikaci, kterou doporučuji, rozšířit etnografický popis a umístit ho na prominentnějším místě díla. Doporučuji také provést detailní odbornou jazykovou korekturu práce. V současné podobě není text konsistentní, pokud jde například o jednotné či množné číslo – autorka o sobě často mluví jako „my“, což není v tomto případě opodstatněné, neboť etnografický výzkum prováděla sama a dizertaci také psala sama. Týká se to také nevhodného používání minulého času. A zatímco jistá jazyková benevolence je jistě na místě, pokud jde o etnografický popis, myslím, že v jiných místech by měla autorka provést gramatické opravy, zejména pokud jde o neúplné věty (například str. 139).

Dizertační práce Heleny Kumperové pojednává o aktuální společenské problematice a představuje originální přínos pro pedagogické vědy. Obsahuje rozsáhlou a kompetentní analýzu literatury a teoretických východisek, svědčí o odborné erudici autorky a opírá se o unikátní etnografický výzkum představující prostředí totální instituce.

Závěr

Ve světle výše uvedených názorů a hodnocení docházím k závěru, že recenzovaná dizertační práce mgr. Heleny Kumperové *Skryté kurikulum v institucionální péči* napsaná pod vedením Prof. dr hab. Bogusława Śliwerského, splňuje zákonné požadavky na dizertační práci (obsahově i formálně). Proto žádám, aby bylo mgr. Heleně Kumperové umožněno přistoupit do dalších fází doktorského řízení a k veřejné obhajobě.

Konkluzja

W świetle wszystkich wyżej przedstawionych opinii i ocen stwierdzam, że recenzowana rozprawa magister Heleny Kumperowej pt. *Skryté kurikulum v institucionální péči* przygotowana pod kierunkiem Prof. dr hab. Bogusława Śliwerského, spełnia ustawowe wymagania stawiane pracy doktorskiej (zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym). Wnioskuje zatem o dopuszczenie magister Heleny Kumperowej do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony.

